

אסיפה מכוננת — מהלך כדאי לשני הצדדים

יואב דותן

07 באוגוסט 2023

התראות במייל 

לא צריך להיות מומחה למדע המדינה כדי להבין כי ישראל נתונה כיום בעיצומו של משבר חוקתי חמור שעלול, בהסתברות לא מבוטלת, להוביל בתוך זמן לא רב למלחמת אזרחים של ממש. רמת האיבה והקיטוב בין המחנות הפוליטיים, שמתודלקת על ידי השיח המתלהם ברשתות החברתיות, מקטינה לאפס את האפשרות לשיח דמוקרטי אמיתי בין המחנות הנצים. באווירה הקיימת, כל ניסיון להציע הסדר או פשרה כלשהם (ולו במישור ההליכי) נתקל בחשדנות, חוסר אמון ואף בהאשמת הצד המציע בבגידה.

על רקע זה, כדאי למקד את תשומת הלב בהצעה שהועלתה באחרונה להקמת אסיפה מכוננת על ידי קבוצת מומחים, שבראשה עומדת פרופ' נטע ברק-קורן מהאוניברסיטה העברית. על פי ההצעה, האסיפה תהא בת מאה חברים, ששליש מהם ייבחרו בידי הכנסת, ושני שלישים ייבחרו בבחירות כלליות מיוחדות על ידי כלל אזרחי המדינה. התפקיד של האסיפה יהיה לגבש — באמצעות דיוני עומק — את כללי היסוד של הדמוקרטיה הישראלית (שיטת הבחירות, היחסים בין הרשויות, זכויות האזרחים וכדומה), כלומר את "כללי המשחק" הדמוקרטי, תוך חתירה לקונצנזוס של כל הקבוצות באוכלוסייה.

הצעות האסיפה יגובשו על ידי חברה ברוב שלא יפחת משני שלישים, והן יובאו לאישור במשאל עם ולאשרור הכנסת.

להצעה יתרונות ניכרים, והיא מתמודדת עם שורה של אתגרים באופן שונה וחדשני, לעומת הצעות קודמות לפתרון המשבר באמצעות הקמת "ועדות מומחים" למיניהן, או השגת פשרה בין המפלגות הפוליטיות. בראש ובראשונה, יוזמי ההצעה (קבוצה מגוונת שכוללת נציגים מהמגזר החרדי, מהמגזר הערבי ומכל קצווי הקשת הפוליטית) השכילו להבין את העובדה, המוכחת בניסיון של

מדינות אחרות כמו גם במחקרים אקדמיים, שיישוב סכסוכים אזרחיים קשים חייב להיעשות מתוך דגש על תהליך יסודי, מוסדר, שקוף וארוך טווח.



בנוסף, חברי האסיפה נבחרים בבחירות ישירות (וגם על ידי הכנסת), באופן שמקנה להם לגיטימציה דמוקרטית מלאה. יתרה מזאת — בניגוד לחברי הכנסת ולפוליטיקאים אחרים, חברי האסיפה אינם פוליטיקאים מכהנים, אלא נבחרים באופן חד-פעמי לתקופה של שנתיים, אך ורק למטרה של כינון כללי היסוד. כלומר, הם אינם כפופים ללחצים לטווח הקצר של מרכזי המפלגות, ויכולים להתמקד בקביעת הסדרים חוקתיים לטווח הארוך על בסיס הסכמה רחבה.

העובדה שהחלטות האסיפה צריכות להתקבל באופן קונצנזואלי וברוב גדול, מונעת את החשש למחטפים פוליטיים ולניצול סיטואציות מזדמנות כדי לשנות את כללי המשחק. גם זה שההצעות של האסיפה יובאו לאישור במשאל עם ולאשרור הכנסת, מקנה משנה לגיטימציה דמוקרטית לתהליך כולו, ועשויה להשקיט במידה ניכרת את החשדנות המופנית כיום לכל הצעה ויוזמה לתהליך של יציאה מהמשבר הנוכחי.

אימוץ הרעיון של אסיפה מכוננת עשוי להיות כדאי לשני הצדדים. הניסיון של הממשלה לנצל את הרוב שיש לה בכנסת כדי לשנות במהלך אחד את פניה של המדינה נכשל כישלון חרוץ, ודרדר את הממשלה, ואתה את המדינה כולה, למאבק פנימי עז שמונע כל אפשרות לקדם מטרות מדיניות או חברתיות כלשהן. תנועת המחאה, מצדה, אמנם רשמה שורה של הישגים בעצירת יוזמות הממשלה, אבל לאיש מחבריה אין תשובה לשאלה מה יקרה ביום שאחרי עצירת המהפכה המשפטית. יוזמת האסיפה המכוננת מוכיחה כי המאבק אינו חייב להתנהל כמשחק סכום אפס, וכי צריך ואפשר לחשוב על מסלולים לפתרון שיביאו בחשבון את האינטרסים של החברה הישראלית בכללה. צריך לקוות שיוזמה זו תזכה לתשומת הלב הראויה בהתאם.

*פרופ' דותן הוא ראש הקתדרה למשפט ציבורי בפקולטה למשפטים
באוניברסיטה העברית*

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

 תוכנית נתניהו-ליון  דמוקרטיה